

Un periodisme 'ripolinat'

ENRIC VILA

PERIODISME

Irene Polo, *La fascinació del periodisme. Cròniques (1930-1936)*.
Quaderns Crema. Barcelona, 2003.

L'època, la vida i el periodisme d'Irene Polo es poden explicar a partir d'un misteriós adjectiu que no es troba en cap diccionari i que, actualment, està absolutament oblidat: *ripolinat*. A mi m'agrada molt, i l'he provat de posar als meus articles més d'una vegada. Però els correctors d'aquest diari, que han de vetllar per la intel·ligibilitat dels textos que es publiquen, mai me l'han deixat passar; sempre m'han dit: "Aquesta paraula no existeix, no sabem què vol dir". Si he de dir la veritat em sembla una actitud molt enraonada perquè aquesta paraula jo només l'he trobada en textos de Josep Maria Planas, que era un periodista de l'època i el tarannà d'Irene Polo, una mica *ripolinat*. Igual que Polo, Planas va viure ràpid i va morir jove, va tenir una carrera fulgurant i va ser una d'aquestes plomes brillants, valentes i apassionades que la Guerra Civil va despuntar brutalment.

De Planas, fa tot just un parell d'anys que Proa n'està recollint l'obra, i els dos primers volums, *Nits de Barcelona* i *Els gàngsters de Barcelona*, es llegeixen tan bé i són tan interessants que a hores d'ara costen de trobar a les llibreries. D'Irene Polo també se n'ha tingut durant molt temps una idea molt vaga: bàsicament se sabia que després d'haver fet forat a Barcelona com a periodista, s'havia enamorat de Margarida Xirgu i s'havia embarcat amb la companyia teatral de l'actriu cap a Amèrica poc abans d'esclatar la Guerra Civil. Polo va marxar a ritme de bombo i platerets. Avui fa feredat llegir les cròniques que els diaris van publicar amb motiu de la seva partida plenes de declaracions carregades d'esperança i bones intencions. Sobretot perquè aviat se li va perdre el rastre i el seu record es va anar esllanguint i desfigurant.

Durant molts anys, la confusió provocada per la guerra i la sobtada nota que, el 1942, va aparèixer al diari argentí *La Nación*, anunciant la seva mort a 32 anys, ha envoltat la seva figura d'una aurèola de novel·la romàntica. Es deia que Polo s'havia suïcidat perquè Xirgu no l'havia correspost. Ara, però, amb la recerca de Glòria Santa-Maria i Pilar Tur, que han prologat i editat aquest recull d'articles, podem dir que la fi sòrdida i solitària de Polo a Buenos Aires té més elements en comú amb la de Stefan Zweig que no pas amb la de Werther. La riuada nazi-feixista va deprimir molts intel·lectuals europeus. Fins i tot en el cas de Freud i Max Reinhardt, que van morir vells, es pot dir que va ser la decepció i la tristesa de l'exili el que els va donar l'última empena. Polo, que llegint-li els articles ja es veu que devia ser una persona d'un sentimentalisme a flor de pell, va sucumbir a l'enyorament i la desesperança: "Ja has vist que el pobre Zweig s'ha matat amb la dona al Brasil, també tip d'Amèrica", escriu a un amic en plena Segona Guerra Mundial, poc abans de suïcidar-se.

Irene Polo riu mentre conversa amb l'actor Buster Keaton

Afortunadament, la rosada èpica que dona caràcter al record de Polo no és el principal motiu per rescatar la seva figura, tot i que la periodista dona per a una biografia plena de literatura i exemplaritat. Cal remarcar que Polo no tenia estudis i que es va haver de posar a treballar de molt jove per mantenir la seva mare i les seves dues germanes. Filla d'un Guàrdia Civil, tenia una formació absolutament autodidacta, i fins i tot els coneixements de francès que li van permetre sobreviure fent traduccions en l'última època de la seva vida els va adquirir pel seu compte. En certa manera, Polo encarna les millors intencions de la societat de masses. En el seu periodisme hi palpiten els anhels de llibertat i mobilitat social que l'època d'entreguerres va veure quallar entre les classes populars. També en això s'assembla a Josep Maria Planas, que a mitjans dels anys 20 va marxar de Manresa per obrir-se camí com a periodista a Barcelona amb el talent com a únic capital.

El primer que sorprèn de Polo, un cop conegut el seu periple biogràfic, és no trobar en la seva escriptura ni una gota d'amargor ni de cinisme; de l'amargor i el cinisme que, d'altra banda, sempre acaben acompanyant la lucidesa, la sensibilitat i el mínim d'escepticisme que es necessita per veure les coses amb una mica de claredat —com les veu Polo—. El seu vitalisme refrescant és, de fet, una característica

La fi sòrdida i solitària de Polo a Buenos Aires té més elements en comú amb la de Stefan Zweig que no pas amb la de Werther

força general del periodisme català d'entreguerres, que, havent estat escapat en el clímax del reviscolament cultural iniciat a la Renaixença, no va tenir temps de fer-se vell i avorrit. Pel que Polo ens explica, es tracta d'un periodisme que beu de la vida barcelonina de l'època, "cosmopolita, intensa i brillant, molt diferent de la de Madrid, més burgesa i retreta". I —és evident— també beu de l'esperança i de la il·lusió del moment. Això ho deixen ben clar els textos recollits en el llibre. Tant se val que l'objecte d'inspiració sigui una casa d'empenyoraments o una casa d'acollida de pobres, una moda femenina o un brot revolucionari, la vida d'oficina o el segrest d'un jove a mans d'Estat Català, un intent d'entrevista a Cambó o el judici contra el govern del 6 d'octubre, el turisme a Eivissa o la immigració. Tot i que Polo

té facilitat per a l'estocada verbal i mai no amaga el cap sota l'ala; tot i que, per exemple, veu a venir la desastrosa urbanització de les Balears i adverteix el potencial desestabilitzador que, per la Catalunya autònoma, representen les bosses de pobresa generades per la immigració; tot i que els seus reportatges no pinten un panorama gaire maco, és significatiu que Polo no perdi mai l'esperit constructiu ni el punt d'humorisme amb què és bo de mirar-se la comèdia humana.

El millor periodisme català d'entreguerres és molt més irònic que no pas ingenu, com a vegades es diu amb displicència. L'esperança i la il·lusió que l'alimenten, més enllà del punt d'ingenuïtat que les pugui suscitar, són producte d'una relació amb el món molt més vital i distesa que l'actual. Això és important perquè se'n deriva una capacitat per a representar la realitat i trobar l'equilibri entre la categoria i l'anècdota molt més suggestiva i eficaç que l'imperant. És cert que aquest periodisme és fill d'una època que va caminar imprudentment al caire de l'abisme fins a caure. Però llegint Polo, es fa difícil no adonar-se de com l'esfera pública s'ha anat deshumanitzant i falsificant; costa no pensar en el preu que hem pagat i en allò que diu Hannah Arendt que en els "temps de foscor" el món compartit esdevé un simple guinyol on tothom hi figura però ningú hi viu passions autèntiques.

Ripolinat, l'adjectiu a què he fet referència en començar l'article, sorgeix de l'estat d'esperit d'un període que Arendt hauria qualificat de *lluminós* perquè, com dèiem, va portar fins al límit la idea que l'essència de la humanitat és la discussió infinita i que, parafrasejant Lessing, "cada home ha de dir el que considera veritat i encomanar a Déu la Veritat amb majúscules". Quan Planas qualifica de *ripolinats* els cotxes amb "olor de gigoló" que troba aparcats davant l'Exelcior i que li anuncien una nit triomfant, no només explica el significat d'aquest adjectiu inconegut en què es troben objecte i subjecte sinó que també apunta la visió del món que justifica la recuperació del periodisme català d'entreguerres. *Ripolinat* es pot aplicar a tot allò que estimula les ganes d'apujar el llistó, que arriba a la raó des de l'emoció engrescadora i revitalitzant. *Ripolinat* era l'estil amb què vestia Planas i s'abillava Polo —que apareix a la portada del llibre fent broma amb Buster Keaton—. I *ripolinat* és, igualment, el català poc preocupat pels prejudicis normatius i estilístics que surt de llur ploma. *Ripolinat* era, en definitiva, aquell periodisme sensualista, que tan intensament vivia la geografia, la llengua, la política i l'era mediàtica que va estrenar.

Aquest llibre, que cobreix el pas de Polo per *Imatges*, *L'opinió*, *La Humanitat*, *L'Instant*, *La Rambla* i *Última Hora*, ens recorda que a les hemeroteques la cultura catalana hi té un capital que no es pot menysprear. Un capital que el tràgic final de la II República va deixar enterrat i que durant 25 anys ha quedat imperdonablement marginat del procés que la pompa anomenaria de *reconstrucció nacional*. El periodisme de la generació de Polo té encara algunes perles per descobrir —les cròniques de successos de Rafael González, per exemple—. I ara que estem de revisions, seria un bon punt de referència per repensar la premsa actual, tan seriosa, tan pretensiosa i professional, tan lligada als prejudicis del franquisme i a l'ensopiment provincial, tan temerosa, en el fons, que, com al segle passat, discuti de veritat vulgui dir barallar-se.